

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการ

นายฉัตรชัย ชูอิม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการ (2) เพื่อศึกษาปัญหาที่ส่งผลต่อวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการ (3) เพื่อศึกษาการแก้ปัญหาวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการ (4) เพื่อศึกษาแนวทางข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายบริหารชุมชนเลี้ยงปลาสด จำนวน 3 ท่าน ประชาชนที่เลี้ยงปลาสดจำนวน 6 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกผลทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้ และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านการประกอบกระบวนการของชุมชน ปัญหาที่ส่งผลต่อวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางป๋อ จังหวัดสมุทรปราการ คือ ปัญหาการเลี้ยง ปลาที่เลี้ยงไม่โตแคะแค้น ใช้เวลาเลี้ยงนาน เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดหลัก วิชาการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ที่ดี รวมทั้งบางฟาร์มมีอัตราการปล่อยที่หนาแน่นเกินไป ทำให้ต้นทุนการเลี้ยงสูง ปัญหาบางครั้งพ่อค้าคนกลางช่วงเวลาการจับปลาสดจากบ่อขายให้กับพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรในพื้นที่มักจะจับ ขายในช่วงเวลาเดียวกันทำให้มีปลาสดออกสู่ตลาดจำนวนมากขายได้ในราคาต่ำเพราะถูกกดราคารับซื้อ และขอเลื่อนการจับปลาออกไปเป็นสัปดาห์ เกษตรกรต้องรับภาระต้นทุนการเลี้ยงปลาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้จากการขายปลาลดลง ปล่อยปลาในบ่อหนาแน่นเกินไป ทำให้ปลาไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร จำนวนสัตว์เลี้ยง

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ไม่สัมพันธ์กับปลาในบ่อ ถ้าจำนวนสัตว์เลี้ยงน้อยเกินไปต้องเพิ่มอาหารสมทบจะเป็นการสิ้นเปลือง หรือถ้าจำนวนสัตว์เลี้ยงมาก น้ำในบ่อเป็นสีเขียวเข้ม เพราะมีแพลงก์ตอนพืชเกิดมากก็จะดึงเอาออกซิเจนจากน้ำไปใช้ทำให้ปลาตายได้ บ่อที่ขุดใหม่ๆ จะมีปัญหาถ้าดินเปรี้ยว เพราะเมื่อฝนตกน้ำจะชะเอาความเปรี้ยวจากดินลงสู่บ่อ สภาพน้ำเปลี่ยนแปลงกะทันหัน อาจทำให้ปลาตายได้ ซึ่งแก้ไขโดยนำปูนขาวโรยบริเวณขอบบ่อนก่อนฤดูฝนทุก 2 สัปดาห์ การใช้ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ในไร่นาที่มีการเลี้ยงปลา ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ควรหลีกเลี่ยงเพราะจะเป็นอันตรายต่อปลาได้

คำสำคัญ : การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน, เลี้ยงปลาสด

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้ง ทำให้รัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ต่างก็มีแนวความคิดที่จะหาวิธีทำให้ประเทศสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ ให้มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก รัฐบาลไทยที่ผ่าน ๆ มาจึงกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมองภาพของเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ซึ่งการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจ ภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลก อย่างรู้เท่าทันภายในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ด้วยความเชื่อมั่นว่า สังคมไทยยังมีศักยภาพ และสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ รัฐบาลจึงหาทางที่จะสร้างรายได้ให้กับประชาชน และประเทศชาติ ทั้งนี้ต้องหาทางเปลี่ยนมุมมองในชุมชนให้เห็นว่าสิ่งที่ตนมีอยู่นั้น คือทรัพย์สินที่มีราคาสามารถเพิ่มรายได้ หากรู้จักการจัดการกับทรัพย์สินนั้นอย่างชาญฉลาด

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งกลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2549) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิตินิติบุคคล ในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ การประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งทุนของ

ชุมชนนั้น ก็จะหมายรวมถึงทรัพยากร ผลผลิตทางการเกษตร ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

ปลาสิติ(Snake-skinned gourami)หรือปลาใบไม้ เป็นปลาน้ำจืดพื้นบ้านที่มีรูปร่างดี เป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งปลาสดและผลิตภัณฑ์แปรรูป แหล่งปลาสิติที่มีชื่อเป็นที่รู้จักคือ ปลาสิติบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ แต่ผลการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดสมุทรปราการเปลี่ยนแปลง โรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในการเลี้ยงปลาสิติ ผลผลิตที่ได้ลดลง เกษตรกรส่วนหนึ่งเลิกกิจกรรมการเลี้ยงปลาสิติ กรมประมงจึงส่งเสริมให้พื้นที่จังหวัดอื่นเลี้ยงแทน โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสาคร

จากที่กล่าวมานั้น จะพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแม้จะพบประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนในการปรับนำไปใช้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนก็ยังมีอยู่ อาทิเช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการเงิน บัญชีด้านการ สนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ และอื่นๆอีกมากมาย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญและ จำเป็นต้องมีการศึกษาในวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความชัดเจน และนำไป ปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชนต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

รังสรรค์ ปิติปัญญา (2542) ได้อธิบายว่าธุรกิจชุมชน เป็นธุรกิจของชุมชน โดยมีคนในชุมชน ร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดจากการดำเนินงาน ถือว่า เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้ ชาวบ้านทำ ธุรกิจชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีโอกาสเรียนรู้วิธีการจัดการธุรกิจ การทำงาน ร่วมกัน เพื่อตัวเองและเพื่อส่วนรวม ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการจัดการผลประโยชน์เพื่อพัฒนาชุมชน การเรียนรู้ผ่านการทำธุรกิจชุมชนนี้จะทำให้ชาวบ้านและชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างเหมาะสม และเกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ดังนั้นธุรกิจชุมชน จึงนับว่าเป็นวิธีการ หรือกระบวนการที่มี ประโยชน์อย่างยิ่งต่อ “การพัฒนาคนและชุมชน” ซึ่งนอกจากนี้ผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชน โดยตรงแล้วยังเชื่อว่าจะมีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนด้วย ในการศึกษาเรื่องผู้ประกอบการ ในประเทศแอฟริกาใต้ของ Adonisi and Wyk (2012) พบว่ามีปัจจัย 8 ด้าน ของระบบการบริหารงาน บุคคลที่ส่งผลต่อด้านการตลาดของผู้ประกอบการ คือ การตัดสินใจในการทำงาน สิ่งสนับสนุนด้านการ จัดการ ระบบแรงจูงใจ การได้มาซึ่งนวัตกรรม การ สนับสนุนทางการเงิน เวลาในการทำงานที่ยืดหยุ่น ขอบเขตขององค์กร และระยะเวลาการทำงาน ในด้านของการเงินชุมชน

ปัทมาวดี ชูชุกิ (2552: 20-21) ได้อธิบายไว้ว่า องค์การการเงินใน ชุมชน เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ชาวบ้านใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ด้วยการกู้ยืมแหล่งเงินที่ดอกเบี้ยต่ำ ที่สุดมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม เช่น การเกษตร อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านยังคงจำเป็นต้องกู้ เงินจากหลายแหล่ง เพราะองค์การการเงินในชุมชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางการเงิน ให้แก่ชาวบ้านต่อรายได้เพียงพอ

Promsaka Na Sakolnakorn (2010) ได้อธิบายถึงปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้ว่า ปัญหาของผู้ประกอบการ คือ 1) เกิดจากนโยบายภาครัฐ และสิ่งที่รัฐสนับสนุน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความเป็นจริง ของการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมวิสาหกิจได้ 2) มีปัญหาทางการเงิน เช่น ไม่สามารถยืมเงินจาก สถาบันการเงินได้ 3) ขาดความรู้ความสามารถด้านต่างๆ 4) ปัญหาด้านแรงงาน โดยเฉพาะทักษะ แรงงานที่หายาก และแรงงานมีอัตราการเข้า-ออก จากงานสูง และ 5) ขาดความรู้ความเข้าใจ ทางด้านการตลาด นอกจากนี้ เฉลิมพล จตุพร ศุภพร ไทยภักดี ปราโมทย์ สฤกษ์นรินทร์ และ

สาวตรี รังสิภัทร์ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเกษตรกร ชุมชน และวิสาหกิจชุมชนที่ อ.เขาฉะลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยผลการศึกษาพบว่าในส่วนของวิสาหกิจชุมชน จะต้องปรับปรุงการดำเนินงานในเรื่องการตลาด การบริหารการผลิต กระบวนการจัดการสินค้า และความ รับผิดชอบ ต่อชุมชน

สุดาณีคาคีและคณะ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เพื่อขยายผลการผลิต แปรรูปน้ำมันงาปลอดสารเคมีสู่วิสาหกิจชุมชนที่ตนเอง ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลวิจัยพบว่าองค์ ความรู้ในการปลูกงาและสกัดน้ำมันงา ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวไทย ใหญ่ โดยสถาบันครอบครัวเป็นแหล่งก่อเกิดการเรียนรู้สั่งสมจนกลายเป็นองค์ความรู้และมีการพัฒนา ต่อเนื่ององค์ความรู้ในการสกัดน้ำมันงาจากเดิมโดยอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยพัฒนา กระบวนการสกัดน้ำมันงาจากเดิม แบบใช้ครกไม้กับแรงงานวัว/ควาย ในการสกัดมาเป็นการใช้ครกไม้ กับพลังน้ำหรือกังหันน้ำ และแบบประยุกต์โดยใช้ครกไม้กับพลังงานไฟฟ้าในการสกัดน้ำมันงา

สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ (2554 : 58) ได้รายงานสถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัด แพร่ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐไว้ว่า 1) มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านเจ้าหน้าที่และระบบ การทำงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2) หน่วยงานภาครัฐยังไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมเท่าที่ควร 3) การ บันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนช้า 4) เนื้อหาแบบประเมินศักยภาพมีมากเกินไปควร ปรับให้กระชับเพื่อสะดวกและรวดเร็วและเข้าใจง่ายและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง 5) แบบรายงาน วิสาหกิจมีมากเกินไปควรจัดหมวดหมู่ที่เป็นข้อมูลที่สำคัญนำไปใช้ได้จริง 6) เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลมี งานบันทึกปริมาณมากทำ

ให้เกิดความล่าช้าในการบันทึกข้อมูล 7) การติดตามการดำเนินงานกลุ่ม หน่วยงานภาคีระดับอำเภอ ให้ความร่วมมือน้อย 8) หน่วยงานภาคีไม่ได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลการ ประเมินศักยภาพหรือข้อมูลอื่น ๆ ในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนในการพิจารณาส่งเสริมและ สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และ 9) วิสาหกิจชุมชนมีจำนวนมากและเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อยทำให้การ ติดตามความก้าวหน้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ทั่วถึง

ผลการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกผลทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม

ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านการประกอบกระบวนการของชุมชน

ปัญหาที่ส่งผลต่อวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงปลาสด อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

1. ปัญหาการเลี้ยง ปลาที่เลี้ยงไม่โตแคะแค้น ใช้เวลาเลี้ยงนาน เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดหลักวิชาการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ที่ดี รวมทั้งบางฟาร์มมีอัตราการปล่อยที่หนาแน่นเกินไป ทำให้ต้นทุนการเลี้ยงสูง
2. ปัญหาบางครั้งพ่อค้าคนกลางช่วงเวลากการจับปลาสดจากบ่อขายให้กับพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรในพื้นที่มักจะจับ ขายในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้มีปลาสดออกสู่ตลาดจำนวนมากขายได้ในราคาต่ำเพราะถูกกดราคารับซื้อ และ ขอเลื่อนการจับปลาออกไปเป็นสัปดาห์ เกษตรกรต้องรับภาระต้นทุนการเลี้ยงปลาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้จากการขายปลาลดลง
3. ปล่อยปลาในบ่อหนาแน่นเกินไป ทำให้ปลาไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร
4. จำนวนสัตว์เลี้ยงไม่สัมพันธ์กับปลาในบ่อ ถ้าจำนวนสัตว์เลี้ยงน้อยเกินไปต้องเพิ่มอาหารสมทบ จะเป็นการสิ้นเปลือง หรือถ้าจำนวนสัตว์เลี้ยงมาก น้ำในบ่อเป็นสีเขียวเข้ม เพราะมีแพลงก์ตอนพืชเกิดมากก็จะดึงเอาออกซิเจนจากน้ำไปใช้ทำให้ปลาตายได้
5. บ่อที่ขุดใหม่ๆ จะมีปัญหาถ้าดินเปรี้ยว เพราะเมื่อฝนตกน้ำจะชะเอาความเปรี้ยวจากดินลงสู่บ่อ สภาพน้ำเปลี่ยนแปลงกะทันหัน อาจทำให้ปลาตายได้ ซึ่งแก้ไขโดยนำปูนขาวโรยบริเวณขอบบ่อ ก่อนฤดูฝนทุก 2 สัปดาห์

5. การใช้ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ในไร่นาที่มีการเลี้ยงปลา ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ควรหลีกเลี่ยง เพราะจะเป็นอันตรายต่อปลาได้

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ควรพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร ด้านการผลิตสินค้า ให้ได้มาตรฐานเพื่อการส่งออก โดยการตรวจสอบรับรอง ควบคุมและกักกันดูแลฟาร์ม ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล อบรมเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาด้านโรค และการป้องกันรักษาโรค ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มตั้งโรงงานผลิตอาหารสัตว์ร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนในการเลี้ยง และพัฒนาการตลาดในเชิงรุกโดยการส่งเสริมการทำตลาดปลาในตลาดเดิมและตลาดใหม่ เพื่อเร่งหาตลาดที่มีศักยภาพในการซื้อ ส่งเสริมการตลาดและการส่งออกปลาเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตและผู้ส่งออกปลา โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการขนส่งเพื่อรองรับการค้า และการกระจายสินค้า พัฒนาการเก็บรักษาปลาหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปสินค้า พัฒนารูปแบบ

มีความสอดคล้องกับ สาวิตรี รังสิภัทร์ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเกษตรกรชุมชน และวิสาหกิจชุมชน ที่ อ.เขาฉะหมิงพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยผลการศึกษาพบว่าในส่วนของวิสาหกิจชุมชน จะต้องรับ ประุงการดำเนินงานในเรื่องการตลาด การบริหารการผลิต กระบวนการจัดการสินค้า และความ รับผิดชอบต่อชุมชน

สุธานีคาศีและคณะ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้เพื่อขยายผลการผลิต แปรรูปน้ำมันงาปลอดสารเคมีสู่วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลวิจัยพบว่าองค์ ความรู้ในการปลูกงาและสกัดน้ำมันงา ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวไทย ใหญ่ โดยสถาบันครอบครัวเป็นแหล่งก่อเกิดการเรียนรู้สั่งสมจนกลายเป็นองค์ความรู้และมีการพัฒนา ต่อเนื่ององค์ความรู้ในการสกัดน้ำมันงาจากเดิมโดยอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยพัฒนา กระบวนการสกัดน้ำมันงาจากเดิม แบบใช้ครกไม้กับแรงงานวัว/ควาย ในการสกัดมาเป็นการใช้ครกไม้ กับพลังน้ำหรือกังหันน้ำ และแบบประยุกต์โดยใช้ครกไม้กับพลังงานไฟฟ้าในการสกัดน้ำมันงา

สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ (2554 : 58) ได้รายงานสถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนจังหวัด แพร่ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐไว้ว่า 1) มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านเจ้าหน้าที่และระบบ การทำงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2) หน่วยงานภาคียังไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมเท่าที่ควร 3) การ บันทึกข้อมูลในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนช้า 4) เนื้อหาแบบประเมินศักยภาพมีมากเกินไปควร ปรับให้กระชับ เพื่อสะดวกและรวดเร็วและเข้าใจง่ายและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง 5) แบบรายงาน วิสาหกิจมีมากเกินไป ควรจัดหมวดหมู่ที่เป็นข้อมูลที่สำคัญนำไปใช้ได้จริง 6) เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลมี งานบันทึกปริมาณมากทำ

ให้เกิดความล่าช้าในการบันทึกข้อมูล 7) การติดตามการดำเนินงานกลุ่ม หน่วยงานภาควิชาระดับอำเภอให้เกิดความร่วมมือน้อย 8) หน่วยงานภาคีไม่ได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลการ ประเมินศักยภาพหรือข้อมูลอื่น ๆ ในระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชนในการพิจารณาส่งเสริมและ สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และ 9) วิสาหกิจชุมชนมีจำนวนมากและเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อยทำให้การ ติดตามความก้าวหน้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่ทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

1.รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการสนับสนุนให้เกษตรกรลงทุนร่วมในรูปแบบของกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยสนับสนุนการผลิตแบบวิถีเดิม ควบคู่ไปกับการผลิตแบบใหม่ เช่น การเลี้ยงปลาด้วยการจัดการกองทุนหนุนการผลิตแบบพอเพียงและสวัสดิการของผู้ทำการรับจ้างผลิตให้บริษัท โดยการผลักดันให้เป็นกฎหมายแรงงานนอกระบบ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงสวัสดิการแห่งรัฐ

นอกจากนี้ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการจัดระบบการเพาะเลี้ยงแบบครบวงจรและเป็นระบบ โดยมีการพัฒนาเทคนิคการเลี้ยง เพื่อให้ได้ปลาขนาดสม่ำเสมอ จัดระบบการเพาะเลี้ยงปลาสดเพื่อจัดการผลผลิตปลาสดอย่างมีระบบและต่อเนื่อง และ เพิ่มผลผลิตการเพาะเลี้ยงปลาสดพันธุ์ดีเพื่อแก้ปัญหาผลผลิตไม่แน่นอน

2.ควรมีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงและ ปรับปรุงพันธุ์ เพื่อลดปัญหาการโคลนลดต้นทุน ปรับปรุงพันธุ์ให้มีลักษณะดีตามความต้องการของตลาด และ การพัฒนาระบบสหกรณ์ (ผู้เลี้ยงปลา) ภายในประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในการซื้อ ขายปลาสดกับพ่อค้าคนกลาง และศึกษาวิจัยผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานของกลุ่มที่มีผลต่อกลุ่ม เครือข่ายและชุมชน และ วิจัยบทบาทของหน่วยงานที่มีผลเกี่ยวข้องต่อกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มและ เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

บรรณานุกรม

กรมประมง. (2546). การเลี้ยงปลาสด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). สถิติสำหรับงานวิจัยหลักการเลือกใช้เทคนิคทางสถิติในงานวิจัยพร้อมที่จะอธิบายผลลัพธ์ที่ได้จาก SDSS. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กวี ประเคนรี. (2551). การพัฒนาชุดการสอนรายบุคคลเกี่ยวกับการบริหารจัดการก๊าซ มีเทนในชั้นถ่านหิน สำหรับนายทหารชั้นสัญญาบัตร กรมการพลังงานทหาร กระทรวงกลาโหม : ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว .(2542). ภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่น : การทำมาหากิน : ปลาสด. ในวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ภูมิปัญญาจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการฯ.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2541). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการศึกษา. หน่วยที่ 1-5 กรุงเทพฯ: สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2545). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีการศึกษา หน่วยที่ 1-5 กรุงเทพฯ: สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทีศนา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วาสะศิริ. (2548). การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงปลากัดสำหรับผู้ร่วมโครงการเพาะเลี้ยงปลากัดด้วยตนเอง ของศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์.การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา : บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นภัสวรรณ. (นามปากกา). (2554). ปลาสดบางบ่อใกล้สูญพันธุ์ วอน อบจ. หาทางช่วย. ฟ้าใหม่. ปี ที่1 (ฉบับพิเศษ 2) : 13.

บัณฑิต สุขจันทร์. (2556). การสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2561. จาก www.uchakarn.com/vblog/41491.

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2527). การพัฒนาการสอน. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พงศ์ธน์สม์ สาครรักษ์และคณะ. (2556). **การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้“ปลาสวยในน้ำใส” โดยใช้แหล่งเรียนรู้“สวนเกษตร”** เป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2561 จาก <http://www.google.co.th>
- ภัทรียา ทองงาม. (2552). **การพัฒนาแบบวัดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 จังหวัดสุรินทร์**. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิริมา สาระพล. (2547). **การพัฒนาชุดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยการใช้ตัวแทนเรื่องอัตราส่วนและร้อยละระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. ปรินญานิพนธ์ กศม (คณิตศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.